

Χριστιανικός έναστρος Ουρανός

Θεοδοσίου Στράτος και Δανέζης Μάνος Τομέας Αστροφυσικής-Αστρονομίας και Μηχανικής Τμήμα Φυσικής-Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εισαγωγή

Οι αρχαίοι λαοί και ιδιαίτερα οι αρχαίοι Έλληνες έδωσαν στους αστερισμούς ονόματα μυθικών ζώων και ανθρώπων, ακόμα και πραγμάτων. Έτσι ο ουρανός φαίνεται σαν να κατοικείται από ένα μυθικό και ρομαντικό συγχρόνως κόσμο παραμυθιών.

Κατά τον 16ο αιώνα παρουσιάστηκαν ωραιότατοι αστρικοί χάρτες και κατάλογοι αστερισμών όπως η Ουρανογραφία του Μπάγιερ (Johannes Bayer, 1603) και του Εβέλιου (Hevelius, 1690).

Την ίδια περίοδο διάφοροι αστρονόμοι και λόγιοι της εποχής όπως ο Δανός Caesius (Philip Zesen) με το έργο του «*Αστρονομικός-Ποιητικός Ουρανός*» (Coelum Astronomico-Poeticum, 1662) και ιδιαίτερα ο Ιούλιος Σίλλερ (Julius Schiller) που δημοσίευσε, το 1627, ένα αστρικό κατάλογο με τον τίτλο «*Χριστιανικός Αστερόεις Ουρανός*» (Coelum Stellatum Christianum) εισήγαγαν την καινοτομία όλοι οι αστερισμοί να ονομάζονται με εβραϊκές ονομασίες από την Παλαιά Διαθήκη, καθώς και χριστιανικές από την Καινή Διαθήκη, θέλοντας να αλλάξουν όλες τις ποιητικές αρχαιοελληνικές ονομασίες των αστερισμών.

Ευτυχώς η προσπάθεια αυτή απέβη άκαρπη, και έτσι: «*Οι μύθοι και οι θρύλοι του κόσμου των άστρων θα μένουν για πάντα οι πιο τρυφεροί μάρτυρες της ελληνικής ρίζας του ευρωπαϊκού πολιτισμού!*»!

I. Βόρειοι αστερισμοί αειφανείς από την Ελλάδα

Κατά την εποχή της προσπάθειας εκχριστιανισμού των ονομάτων των αστερισμών ο Julius Schiller (1627), ήθελε να πιστεύει ότι κάθε αστερισμός έχει σχέση με την Αγία Γραφή. Έτσι ονόμασε τον αστερισμό της *Μεγάλης Άρκτου Πλοιόριον του Αγίου Πέτρου* (Ship of Saint Peter). Σε άλλο εδάφιο του καταλόγου του, όμως, αντιστοιχεί τον αστερισμό στον *Αρχάγγελο Μιχαήλ*. Ο Caesius, πιο κοντά στην ελληνική μυθολογία, αντιστοιχώντας την όμως με την εβραϊκή, θεωρεί ότι ο αστερισμός αυτός παριστάνει μία από τις άρκτους που έστειλε ο *Ελισσαίος* προκειμένου να τιμωρήσει τους νεαρούς διώκτες του.

Άλλοι χριστιανοί λόγιοι αντιστοιχίσαν τον αστερισμό με την άρκτο που φόνευσε ο Δαβίδ.

Η *Μικρή Άρκτος*, από τους αρχαίους Έλληνες αστρονόμους ονομαζόταν ακόμη *Άμαξα* και *Άρμα*. Αυτή η ονομασία της έδωσε στον *Καίσιο* (Caesius) την ιδέα να την αντιστοιχίσει με το Άρμα το οποίο έστειλε ο Ιωσήφ για να μεταφέρει τον πατέρα του στην Αίγυπτο. Ομοίως, ο ίδιος λόγιος, θεωρεί ότι ο αστερισμός μπορεί να είναι το άρμα με το οποίο ο προφήτης Ηλίας ανελήφθη στους ουρανούς.

Στη θέση του Κηφέα στον ουρανό, ο Caesius τοποθέτησε τον βασιλιά Σολομώντα. Αργότερα επηρεασμένος από τον ελληνικό μύθο στη θέση του Κηφέα τοποθέτησε τον Αιθίοπα βασιλιά *Zerah*, τον οποίο εκθρόνισε ο βασιλιάς *Asa*, όπως αναφέρεται στο Β΄ Βιβλίο των Παραλειπομένων (XIV, 9-12). Ο Julius Schiller αντικατέστησε τον Κηφέα με τον *Άγιο Στέφανο*.

Οι χριστιανοί λόγιοι του 17ου αιώνα αντικατέστησαν την Κασσιόπη με τη *Μαρία τη Μαγδαληνή* ή με τη *Δεββώρα (Deborah)*, που κάθεται κάτω από τον φοίνικα του όρους *Εφραΐμ* ψάλλοντας το περίφημο άσμα της (Κριτ. Ε΄, 2-31) ή ακόμα με τη *Βηθσαβεέ*, τη μητέρα του Σολομώντα, η οποία ως βασίλισσα μπορούσε να κάθεται σε θρόνο, όπως η μυθική Κασσιόπη.

Ο Δράκοντας, ο φύλακας του Κήπου των Εσπερίδων, των θυγατέρων του Άτλαντος, θεωρήθηκε ότι παριστάνει τον *όφη*, ο οποίος εξαπάτησε την *Εύα* στον κήπο της Εδέμ. Κατά τον *Julius Schiller (1627)* τα άστρα του αστερισμού παριστάνουν τα αθώα νήπια, που εσφάγησαν, από τους στρατιώτες του Ηρώδη, στη Βηθλεέμ.

Η Καμηλοπάρδαλη είναι ένας νεότερος αστερισμός που δημιουργήθηκε από τον Γερμανό αστρονόμο *Bartschius (Jakob Bartsch)* το 1614. Ο ίδιος έγραψε ότι παριστάνει την Κάμηλον, που έφερε τη Ρεβέκκα στον Ισαάκ. Γι' αυτόν τον λόγο ο *Proctor* θέλησε να μετονομάσει τον αστερισμό σε *Κάμηλο (Camelus)*.

II. Αστερισμοί αμφιφανείς από την Ελλάδα

Ο *Caesius* ισχυρίζεται ότι ο αστερισμός του Αετού εικονίζει τον *αετό του Αγίου Ιωάννη*, ενώ σύμφωνα με τον *Julius Schiller* ο αστερισμός παριστάνει τη μάρτυρα *Αγία Αικατερίνη*. Ο αετός κρατεί με τα νύχια του τον Γανυμήδη ή τον ωραίο Αντίνοο, τον ευνοούμενο του αυτοκράτορα Αδριανού. Σ' αυτή την παράσταση των αστρικών χαρτών ο *Caesius* είδε τον γιο της Σουναμίτιδας χήρας, τον οποίο ανάστησε ο προφήτης *Ελισσαίος*.

Ο *Caesius* τοποθέτησε στη θέση της Ανδρομέδας τη βιβλική *Abigail* του Α΄ Βιβλίου του Σαμουήλ, ενώ ο *Julius Schiller* σχημάτισε από τα άστρα της Ανδρομέδας τον *Τάφο του Ιησού Χριστού!*

Κατά τον 17ο αιώνα, σύμφωνα με τον *Julius Schiller*, θεωρήθηκε ότι ο αστερισμός του Βέλους παριστάνει τη λόγχη με την οποία εκεντήθη ο Κύριος, ή το καρφί με το οποίο καθηλώθη ο Ιησούς επί του Σταυρού.

Ο *Caesius* είδε στον αστερισμό το βέλος που έριξε ο *Ιωάς*, με διαταγή του *Ελισαίου*, ή ένα από εκείνα τα βέλη που έριξε ο *Ιωνάθαν* εναντίον του Δαβίδ.

Παρομοίως ο *Caesius* είδε στον Βόρειο Στέφανο το στεφάνι με το οποίο ο βασιλιάς *Αχάζβερρος* στόλισε το κεφάλι της *Εσθήρ* ή ακόμη τον εξ ακανθών στέφανον του Ιησού Χριστού.

Ο θαυμάσιος αστερισμός του Βοώτη, του οδηγού των βοών της Μεγάλης Άρκτου, κατά τους χριστιανικούς χρόνους, αντιστοιχούσε στον *Άγιο Σιλβέστρο*.

Ο *Caesius* θεωρεί ότι ο Βοώτης ήταν ο *Αμώς*, ο προφήτης βοσκός.

Ο *Caesius* υποστηρίζει ότι ο αστερισμός του Βωμού παρίστανε έναν από τους βωμούς τους οποίους έφτιαξε ο Μωσής, ή τον μόνιμο χρυσό βωμό του Ναού του Σολομώντα στην Ιερουσαλήμ. Κατ' άλλους συγγραφείς πρόκειται για τον βωμό που έστησε ο Νώε μετά τον Κατακλυσμό.

Ο αστερισμός του Δελφίνος, κατά την ελληνική μυθολογία, παριστάνει το δελφίνι που έσωσε από βέβαιο πνιγμό τον περίφημο μουσικό *Αρίωνα τον Μυθημναίο*.

Ο *Caesius* θεωρεί ότι το Δελφίνι παριστάνει τον *Δεβιάθαν* από τον 104ο Ψαλμό, ενώ ο *Νοβίδιος (Novidius)* τοποθετεί στην ίδια θέση το Κήτος που κατάπιε τον προφήτη *Ιωνά*.

Ο *Julius Schiller* θεωρεί ότι κάποιοι αστέρες του Δελφίνος σχηματίζουν την «*Υδρία της Κανά*». Μια άλλη βιβλική ονομασία –αγνώστου συγγραφέα– αποκαλεί τον Δελφίνα «*φέρετρο του Ιώβ*». Υπάρχει μια παράδοση, κατά τον *Al Biruni*, ότι χριστιανοί αιρετικοί στην Ανατολή –*Μελκίτες και Νεστοριανοί*– πίστευαν ότι στη

θέση του Δελφίνος απεικονιζόταν ο Σταυρός του Κυρίου, που τοποθετήθηκε, μετά τη Σταύρωση, στους ουρανοί.

Ο Εξάντας είναι ένας νότιος αστερισμός που εισήχθη στη διεθνή βιβλιογραφία το 1690 από τον Εβέλιο, προς τιμή του αστρονομικού εξάντα που χρησιμοποιούσε ο διάσημος Δανός αστρονόμος Τύχωνας Μπραχέ. Στην περιοχή αυτού του αστερισμού ο De Rheita φαντάστηκε ότι απεικονιζόταν το ιερό *Σουδάριον της Αγίας Βερονίκης*.

Κάποιοι χριστιανοί λόγιοι θεωρούν ότι ο Ηνίοχος παριστάνει τον Άγιο Ιερώνυμο. Ο Caesius αντιστοιχεί στον Ηνίοχο τον *Ιακώβ*, ο οποίος εξαπάτησε τον πατέρα του, αφού έντυσε τα χέρια του με δέρμα κατσικιού, από το γεγονός ότι ο Ηνίοχος –στους αστρικούς χάρτες– παρουσιάζεται να μεταφέρει στην πλάτη του ένα κατσικάκι. Ο *Seiss* τέλος θεωρεί ότι ο αστερισμός εικονίζει τον *Καλό Ποιμένα*, ο οποίος θυσίασε τη ζωή του για τη σωτηρία ενός αμνού.

Ο αστερισμός του *Ηρακλή* παριστάνει στον ουρανό τον μέγιστο των ηρώων της ελληνικής αρχαιότητας. Οι Εβραίοι αντιστοιχούν στον αστερισμό τον δικό τους ήρωα, τον *Σαμψών*, που κρατάει ως όπλο του τη γνάθο ενός όνου.

Η κοντινή θέση του αστερισμού του Ηρακλή με τον αστερισμό του Δράκοντα και η απεικόνιση στα χέρια του ήρωα των μήλων των Εσπερίδων, λάφυρο ενός από τους άθλους του, οδήγησε τους χριστιανούς λόγιους στην αντικατάσταση του Ηρακλή με τον *Αδάμ* του Κήπου της Εδέμ!

Παρ' όλα αυτά ο Ιούλιος Σίλλερ στη θέση του Ηρακλή είδε τους *Τρεις Μάγους*, οι οποίοι προσκύνησαν το θείο βρέφος.

Ο Caesius υποστηρίζει ότι ο αστερισμός του *Ηριδανού ποταμού* ήταν ο επουράνιος εκπρόσωπος του *Ιορδάνη ποταμού* της Παλαιστίνης ή της *Ερυθρής Θάλασσας*, την οποία διέβησαν οι Ισραηλίτες πεζοί, όταν διαχωρίστηκαν τα νερά της και γλίτωσαν από τους διώκτες τους Αιγυπτίους.

Οι *Θηρευτικοί Κύνες*, ο *Αστερίων* και η *Χαρά*, είναι τα σκυλιά βοηθοί του βοσκού *Βοώτη*. Το λαμπρότερο αστέρι τους, η *Καρδιά του Καρόλου* (*Cor Caroli*), σχετίζεται με τον *Ιορδάνη ποταμό*, που ο *Bartschius* ζωγράφισε στο *Planisphaerium Stellatum* (1624). Ο αστερισμός αυτός που ο *Bartschius* τον ονομάζει *Jordanis* ή *Jordanus*, είναι διαφορετικός από τον προηγούμενο Ιορδάνη ποταμό του Caesius και δεν έτυχε γενικής αναγνώρισης. Ούτε καν τον αναφέρει έκτοτε κάποιος άλλος αστρονόμος.

Ο Caesius θεωρεί ότι το *Ιππάριον* παριστάνει τον «*Ίππον του Βασιλέως*» που αναφέρεται στο βιβλίο της Εσθήρ. Ο Julius Schiller ονομάζει αυτόν τον μικρό αστερισμό *Rosa Mystica*, δηλαδή *Μυστικό Ρόδο*.

Η *Αργώ* συμβολίζει στον ουρανό το πλοίο των Αργοναυτών, υπενθυμίζοντας την ανυπέβλητη Αργοναυτική Εκστρατεία. Οι χριστιανοί συγγραφείς αντιστοίχισαν την Αργώ στην Κιβωτό του Νώε.

Σε κάποιες αστρονομίες του Μεσαίωνα ο αστερισμός του Κενταύρου θεωρήθηκε ότι απεικονίζει τον *Πατριάρχη Νώε*. Ο Julius Schiller στη θέση του Κενταύρου στον ουρανό είδε να απεικονίζονται ο *Αβραάμ με τον Ισαάκ*. Ο Caesius, θεωρεί ότι ο Κένταυρος εξομοιώνεται με τον *Nebuchadrezzar* «*όταν έφαγε χόρτον ως οι βόες*».

Το *Κήτος*, σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία απεικονίζει στον ουρανό το θαλάσσιο εκείνο τέρας στο οποίο είχε προσφερθεί ως εξιλαστήρια θυσία η Ανδρομέδα. Επομένως ήταν πολύ λογικό, κατ' αντιστοιχία, οι χριστιανοί συγγραφείς του 17ου αιώνα να δουν στον αστερισμό το Κήτος που κατάπιε τον προφήτη Ιωνά.

Οι σχολιαστές του Βιβλίου του Ιώβ αντιστοίχισαν το Κήτος με τον *Λεβιάθαν*, για τον οποίον μίλησε ο Θεός προς τον Πατριάρχη. Σύμφωνα, όμως, με τον Julius Schiller, που η φαντασία του δεν σχημάτισε κανένα θαλάσσιο τέρας στον ουρανό, ο αστερισμός απεικονίζει τον *Ιωακείμ και την Άννα*, τους γεννήτορες της Παρθένου Μαρίας!

Ο αστερισμός της κόμης της Βερενίκης, λόγω της ομοιότητας των ονομάτων, συσχετίστηκε από τους χριστιανούς συγγραφείς του 17ου αιώνα με την Αγία Βερονίκη, η οποία όταν είδε τον Χριστό να φέρει τον Σταυρό του Μαρτυρίου Του, του έδωσε το μαντήλι της για να σπογγίσει το πρόσωπό του. Όταν το παρέλαβε είδε έκπληκτη να έχει αποτυπωθεί επί του μανδηλίου η θεία μορφή του Σωτήρος. Ο Julius Schiller αναγνώρισε στον αστερισμό το *Φραγγέλιον του Ιησού*.

Οι 12 ζωδιακοί αστερισμοί, η ελληνική ονομασία τους, η διεθνής λατινική τους και το χριστιανικό τους όνομα

A/A	Ελληνικό όνομα	Λατινικό όνομα	Χριστιανικό όνομα
1	Αιγόκερως	Capricornus	Απόστολος Σίμων ο Ζηλωτής
2	Δίδυμοι	Gemini	Απόστολος Ιάκωβος
3	Ζυγός	Libra	Απόστολος Φίλιππος
4	Ιχθύες	Pisces	Απόστολος Ματθίας
5	Καρκίνος	Cancer	Απόστολος Ιωάννης ο Ευαγγελιστής
6	Κριός	Aries	Απόστολος Πέτρος
7	Λέων	Leo	Απόστολος Θωμάς
8	Παρθένος	Virgo	Απόστολος Ιάκωβος ο του Αλφαιού
9	Σκορπιός	Scorpius	Απόστολος Βαρθολομαίος
10	Ταύρος	Taurus	Απόστολος Ανδρέας
11	Τοξότης	Sagittarius	Απόστολος Ματθαίος
12	Υδροχόος	Aquarius	Απόστολος Ιούδας ο Θαδδαίος

Βιβλιογραφία

1. Allen R.H., 1963, Star Names. Their Lore and Meaning. Dover Publications (republication of the work first published as: Star-Names and Their Meaning by G.E. Stecher in 1899).
2. Θεοδοσίου Στράτος, Δανέζης Μάνος, 1991, Τα άστρα και οι μύθοι τους - Εισαγωγή στην Ουρανογραφία. Εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα.